

Анна Шульцэ

Нядзельная імша

Цагляная съяна ўзьлятае высока над алтаром. Шэра-белая, жоўта-белая, брудна-белая. На ёй вісіць Езус у нечалавечы памер, пэўна, каб закрыць усю сцяну. Выштукаваны з дрэва. З ускінутай галавой. Быщам яшчэ ня страціў надзеі. Ці яго праста нішто не турбуе. Маўляў, “я тут уладкаваўся і больш ведаць нічога ня ведаю”. Стрыманы і стылізаваны. Абчасаны даволі прымітыўна. Але відавочна, што зроблены ў дваццатым стагодзьдзі.

Пад алтаром малюнкі на брудна-белай плісанай тканіне. Але ці гэта бруд? Можа, гэта такая брудна-белая фарба? Раптам у дваццатыя гады падабаўся брудна-белы колер? І нават лічыўся прыгожым? На левай харавой съяне сонца намалявала вакно. Блякlae зімовае вакно, якога не існуе. На лаўках ляжаць тонкія сінія падушкі.

Ён падняўся на амbon. Рассеўся там, нібы ў ластаўчыным гняздзе. Нос востры, як дзюба. Так-сама як бы абчасаны. Зь якога дрэва? Гужаватая скура-кара. Атрафаваныя драўляныя цягліцы. Мозг зь цвёрдага буку.

Зрэшты, гэта ня мае значэння.
Яна ўжо даўно на яго забылася.

Калі б гэтак ня сталася, яна б устала і заляпіла яму поўху. Ён жа, пэўна, пэнсіянэр і належыць да таго пакалення, якое ніколі ў сваім жыцці само не прасавала кашулю. Ён пачаў казань з пытаньня:

– Ці павінен я жыць дзеля іншых?

Затым уважліва агледзеў парафію. Як заўжды, большасць складалі жанчыны. Сярэдняга веку і старыя. Трохі дзяўчат канфірмацыйнага ўзросту. Колькі мужчын і жанатых пар. Але ўсё ж такі жанчыны пераважалі. Усе прыгорбленыя, што так тыпова для швэдаў.

– Ці павінен я жыць дзеля іншых? – паўтарыў ён, зрабіўшы большы акцэнт на слове “я”.

Ёй захацелася падняцца і крыкнуць: “Паспрабуй пражыць тыдзень, як мы, і тады пытайся! Пачні з прасавання кашулі. Сербані крыху гэтага лайна, мы ўжо яго нахлябталіся!”

Канечне, яна так не зрабіла.

Замест гэтага яна на ўсё забылася.

Яна ходзіць у царкву, каб адпацьці, а ня дзеля таго, каб сустрэць яшчэ аднаго мужчыну ці пазлавацца. Яна тут проста разъяўльваецца, калі слухае літургію. А рэштку часу сядзіць, паклаўшы руکі на калені, ды разважае.

Нішто так не вызваляе думкі, як дрэнная казань.

“Адчуйце зараз ціхае прызнанье кожнага сэрца”. А затым прапушчаны радок, які нібы павісае ў паветры. Сюды трэба ўставіць нешта сваё.

Але яна не знаходзіцца, што тут напісаць. Гэта дзіўна, бо яна ніколі не адмаўляла сваю віну.

Нарэшце з’яўляецца ідэя. Яна ведае, што напіша ў гэтым прапушчаным радку. У гэтым пустым мес-

цы, што далятае ад хора і апынаецца зь ёй сам-
насам. Яна адкрые каўпачок сваёй дарагой асадкі і
акуратна напіша: “Я была зь іншым мужынам”.

Але затым яна адмаўляецца ад сваёй задумы. Асадка застаецца ў сумцы. Трэба прызнавацца ў тым, ад чаго табе дрэнна. Каб вызваліцца, пазбавіцца, адсланіцца. Але яна не жадае адсланяць гэта, пазбаўляцца ад гэтага. Яна хоча яго пакінуць.

Ён стаўся нечым накшталт паўзы ў яе асабістым жыцьці. Паўзы, падобнай да съмерці.

На самай справе яна цяпер хацела б прылегчы на падлогу ў паставе зародка. Але як гэта будзе выглядаць? “Жонка міністра ляжала на падлозе ў гарадзкой царкве”. “Я проста хацела адпацьці”. Зрэшты, яе ніхто тут ня ведае. Яна хаваецца ад публічнасці. Удзельнічае толькі ў палітычных мерапрыемствах апошняй перадвыбарчай ночы. І ўсё. Так здараецца раз на чатыры гады, і гэта можна вытрываць. Яна звычайна напіваецца як мага больш, але гэтага ня бачна. Яна пытала шмат людзей, свайго мужа таксама, і ўсе яны адказвалі ў адзін голас, што выглядае калі ня цалкам цвярозай, як шкельца, дык толькі трохі падвясёленай.

Аднойчы яна так напілася, што звалілася са стульчака ў прыбіральні і займела сабе сіняк на сьпіне. Але і тады ніхто нічога не заўважыў. Яна пыталася. Нягледзячы на тое, што шмат п’е, яна ўмее падтрымліваць гаворку і прымушае ўсіх смяяцца.

Яна такі чалавек, што калі вырашае быць вабнай, дык заўсёды дасягае гэтага. У яе ёсьць гэтак

званы “лоск”. Пасля выбараў Томас доўга перадае прывітаньні ад розных людзей яго фантастычнай жонцы. Гэта робіць яе яшчэ больш сумнай.

Насамрэч ёй падабаюцца іншыя слова казані. Напрыклад: “Грахамі сваімі вінаваты я ў большым зле, чым разумею сам, і тым аддаляю чалавецтва ад Цябе”. Якімі, якімі грахамі? Распавядзі, распавядзі мне. Яна не сумняеца ў тым, што гэта праўда. Безумоўна, яна вінаватая ў большым зле, чым сама разумее. І ўжо ж, напэўна, “аддаляе чалавецтва” ад Бога. Яна ніяк не адпрэчвае слушнасыці гэтага цьверджаньня, ёй толькі цікава, якіх грахоў гэта тычыцца.

Магчыма, нейкіх банальных рэчаў – як, напрыклад, патрабаваньня перасесыці на электрамабіль. Ці нечага больш сур’ёнага, скажам, калі ты не працуеш сястрой Чырвонага крыжа ў Афрыцы. Але хто ж тады будзе клапаціцца аб тваіх дзесяцях? Ці гэта тычыцца нечага яшчэ больш істотнага. Калі ты нарадзіўся белым, гэта значыць каляніялістам і рабатаргоўцам.

Але няма ніякага значэння, што яна пра гэта думае. Бо самую сутнасьць гэтых словаў немагчыма зразумець. “Большае зло, чым я сам разумею”.

Насамрэч так думаць даволі дзёрзка.

Атрымліваеца нейкая бязвыходная сітуацыя. “Ты знайшоў адказ? Ён аблудны.” “Я ведаю да-кладна, у якой колькасці грахоў вінаваты.” “Не, ты заўсёды павінен у большым зле, чым сам лічыш.” “Ты ня ведаеш гэтага.” “Ведаю.” “Не.” “Так.” “Не.” “Так.” “Не табе вырашаць за мяне.” “Мне!”

Насамрэч ёй ня вельмі падабаеца гэтая казань.

Ёй падабаеца толькі рытм.

Затое ёй падабаюцца наступныя слова: “Ачысьці мяне, і я стануся чыстай. Вылечы мяне, і я зраблюся здаровай. Абдымі мяне, і заспакоіцца сэрца маё”.

Менавіта аб гэтым яна думала, калі ляжала ў цемры на канапе ў Юана і вынімала шпількі з валасоў: “Абдымі мяне, і заспакоіцца сэрца маё”.

Яна баялася, што ён не абдыме яе. Ён не прыцягне да сябе замужнюю жанчыну. Яна ляжала на канапе, а ён сядзеў на стале. Фіранкі былі прыпаднятыя. За імі было белае і натоленае пахамі прамінулага дня вечаровае неба. Яна працягнула да яго руку. Далоньню наверх. Пакуль ён яшчэ не дакрануўся да яе сваёй рукой, яна пасьпела падумаць: “А што, калі гэта ня ён? Што, калі нашыя рукі ня змогуць злучыцца?”

Але гэта быў ён.

Таму ўсё і супала: яна пачувалася так, нібы карміла цыцкаю немаўля. Быццам нічога іншага яны ніколі й не рабілі. Іхныя пальцы спляліся. Яны гладзілі рукі адно аднаго – на запясьці.

Ведала яна іншага святара-ідыёта. У іншай парафіі. У той, да якой належала ў дзяцінстве. Ён любіў згадваць яблынню. Казаў, што яе трэба адначасова і даглядаць, і абразаць. Але тут узынікае пытаньне, ці санраўды яблыні патрэбнае абразаньне. Ці патрэбнае ўсім ім пакараньне? Усім гэтым хатнім гаспадыням і бабулькам, якія сядзяць у царкве кожны тыдзень. Са згорбленымі съпінамі. Ці святары ніколі не глядзяць на сваю парафію? З кім яны размаўляюць? Ці патрэбна Агдзе, Асце і Грэце столькі пакараньняў? Выглядае, што ім больш патрэбны кальцый. Кальцый і глыток кавы.

Калі б яна была яблыняй, ёй бы зусім не хацела-
ся быць абрэзанай.

Пытана́не толькі, каму лягчэй пазъбегнуць кары:
чалавеку ці яблыні?

У кожным разе, шанцаў зусім ня шмат.

У адным варыянце цябе падпільноўваюць съя-
тары і бацькі, у другім – садоўнікі і арбaryсты. Усе
з аднолькавым сумным абавязкам і агульнай мэтай:
зрабіць крону такой рэдкай, каб празь яе можна
было кінуць капялюш. Але гэта ня яблыня просіць
абразаньня. Так жадае яе ўладар.

Калі б яна была яблыняй, яна б хацела толькі
расьці ды расьці.

Мець вялізны галамень і шмат галінаў.

І густую крону, каб сарокі маглі тут штукаваць
свае гнёзды.

Увесну па галінках пацячэ сок.

А пазней дрэва заквітнене.

Так было, калі Юан лашчыў яе запясьце.

Яна дацягнулася да яго твару і кранула вусны
пальцам. Ён растуліў вусны і злёгку куснуў яго.

Нарэшце яны чытаюць канфірмацыю пра “ува-
скрэсеньне і вечнае жыцьцё”.

Ёй цяжка верыць у вечнае жыцьце. Што ж рабіць
столькі часу? Ці сапраўды можна столькі жыць?
Але гэта нічога, што яна мае сумневы. У яе напе-
радзе яшчэ ладная частка жыцьця. Яна, мабыць, па-
верыць у вечнасць бліжэй да съмерці. І той веры
хопіць. Яна вырашыла, што гэтак таксама можна, і
вярнулася да ранейшай проблемы.

Які грэх рабіць яе вінаватай у большым зле, чым
яна сама разумее?

Магчыма, гэты грэх у тым, што яна закапала свой талент. Ці свой “фунт”, як напісана ў адным пера-кладзе “Бібліі”.

Калі яна памрэ, будзе паходаваная і пабачыць вечнае жыцьцё, тады яна нарэшце сустрэне Бога. Яна ведае, што ён будзе вельмі рады ўбачыць яе. Яна кінецца да яго ў абдымкі, а ён падыме яе ў паветра і закружыць. Потым апусьціць, пакладзе свае вялікія цёплыя руکі ёй на плечы, зазірне ў очы і запытаеца:

– Ну, Юлія, як ты скарыстала свой “фунт”?

А яна сарамліва закрые твар рукамі і прашэпча:

– Прабач, прабач. Я ніколі не разумела, што мне зь ім рабіць. Таму проста закапала яго ў садзе. Калі ласка, вось твой “фунт”. Дзякую за пазыку.

Яна хавае свае таленты.

Гэта так дзіўна, што яна, чалавек, які мае “лоск”, трапіла сюды. На гэтую царкоўную лаўку, у гэтую сям'ю, у гэтае жыцьцё. Як быццам уся яе сіла пайшла на тое, каб выйсьці замуж за пасьпяховага мужчыну і потым быць “паходаванай” пад гурмой дзяцей. Як тая дзяўчына з амэрыканскага раману, што вучылася ў нейкім прэстыжным каледжы. Але ня дзеля таго, каб стаць доктарам або адвакатам, а каб сустрэць там доктара ці адваката і выйсьці за яго замуж.

– Божухна ўсемагутны, – пяе съвятар. – Зылітуся з нас.

Насамрэч яна ўжо ведала, што зь Юанам у іх не заладзіцца, калі яны яшчэ толькі сядзелі ў кафэ на вуліцы. Лагодніўся цёплы вечар, і яны былі прыемна п'янаватыя. Ёй падабалася размаўляць зь ім. Гэта яе цешыла. Ён распавядаў пра дыск, які ў яго быў, і яна вырашыла: “Ні за што не прапаную пайсьці

да яго, каб паслухаць гэты дыск”. Потым падумала: “Божухна, наколькі небясьпечна гэта можа быць? Два сябра, якія слухаюць музыку і размаўляюць пра жыцьцё ды мастацтва. Прапанаваць пайсьці да яго азначае прыкладна тое ж самае, што зъняць зь сябе адзеньне, рассунуць ногі і сказаць: трахні мяне”.

Праз хвіліну яна запыталася:

– Мы можам пайсьці да цябе, каб я паслушала гэты дыск?

Было б добра, калі б яна верыла ўсім гэтым глупствам аб сябрах і мастацтве.

Ёсьць людзі, якія сур'ёзна съцвярджаюць, што вераць у гэта. Людзі, якія могуць забіць у сабе што заўгодна. Але яна не такая. Зрэшты, ёй здаецца, што яны таксама ня вераць у гэта, але ўмела сябе падманваюць. Яны хлусяць, каб не паддацца імпульсу. А затым прызычайваюцца да сваёй хлусльні. Хаця на са-май справе толькі абараняюць сваю першапачатковую інтэнцыю невінаватасці і даверлівасці. Дзень за днём, год за годам. Стагодзьдзе праз стагодзьдзе.

Яна ня ведае, што горш. Злачынства, зъдзейсьне-нае бяз злога намеру дурнымі людзьмі, ці злачынства, якое зъдзейсьнілі такія ж людзі, як яна сама, з широка расплюшчанымі вачыма. У глыбіні яна пагарджае тымі, хто кажа: “Я не разумеў”. Ці: “Я нічога ня ведаў”. Ёй заўсёды хочацца крыкнуць ім: “Тады трэба было добра падумаць! Трэба думаць, пакуль не зразумееш!” Таму што ня ведаць азначае прыкладна тое ж самае, што брыдкасловіць.

Насамрэч яна добра ведае, што горш.

Але сапраўдная жанчына ніколі не паказвае, што мае сваё меркаванье.

Асабліва калі яна ціха сядзіць на лаўцы ў гарадской царкве.

Арганіст грае прэлюду да псалома, які яна не пазнае. Хаця ня так лёгка пазнаць псалом з прэлюды.

Яна гартае псалтыр.

Відавочна, што гэты псалом яна ніколі раней не съпявала. Мабыць, ён адмыслова абраны гэтым пэнсіянэрам у съвятарах. “Грахі мае супраць тваіх наказаў, Божухна, так цяжка памятаць”.

Гэта ня цяжка.

Гэта лёгка.

Тое, што ёй трэба было запісаць на месцы праpusчанага радка, было лёгкім. Бязважкім. Нават магло лётаць.

Гэта ва ўсіх сэнсах грэх. І, безумоўна, парушэнне запавету.

Але ёй усё ж такі падабаецца ўспамінаць яго. Яна памятае яго лепш за ўсё астатніе.

Цяжка думаць пра тое, што яна закапала свой “фунт”. Але не клапаціца пра свой “фунт” – гэта ня грэх.

Чаму яна пайшла замуж за Томаса?

Гэта было даўно. Яны сустрэліся ў зусім іншым съвеце, калі абое былі зусім іншыя. Яны сустрэліся, і Юлія надоўга затрымалася ў яго жыцьці. У яго съвеце і яго посьпехах.

Яна пайшла замуж за Томаса, таму што зь ім было цікава размаўляць і таму што ён съмяяўся зь яе жартаў. І ўжо іншае пытаныне, ці яна съмяялася калі-небудзь зь яго. Ці лашчыла яго вусны пальцам. Ці зьвяртала ўвагу на палоску голай скуры паміж

барадой і акрайчыкам губы? Самай датклівай часткі цела. Ці зважала калі-небудзь на дэталі? А можа, бачыла толькі ягоны партрэт? Яго чорна-белыя фота, што часам зъяўляюцца ў часопісах?

Томас – сапраўдны ідэал мужчыны. Мабыць, таму яна пайшла замуж за яго. Бадай, яна заўважыла патэнцыял дасканаласьці ўжо на самым пачатку знаёмства. Ідэальны мужчына – добры, дастаткова зарабляе і ня здраджвае. Яна цалкам упэўненая, што Томас ёй адданы.

Хаця б таму, што Томас ніколі ня стане марнаваць час на тое, што не дае відавочнага выніку. А зрада не скіраваная на нейкі вынік. Таму яна не канструктыўная. З той жа прычыны Томас ня ходзіць у царкву, не чытае кніг і не разважае аб запашным “фунце”. Але ён паважліва ставіцца да таго, што яна гэтым займаецца. Выглядае так, быццам яна гэта робіць дзеля яго: нешта накшталт падзелу працы. Яна разважае, а ён прамаўляе ў газэце. Ён лічыць, што яна робіць яго жывым. Прынамсі, так лічыў раней. Яны ўжо столькі год жанатыя, што пра гэта цяпер ня мае сэнсу гаварыць.

Пэўна, гэта з-за ягонай дасканаласьці яна не расьце і ня мае галінак ды кветак.

Мабыць, яго дасканаласьць усё ў ёй высушвае.

Ён ня ведае, што высушвае яе, а яна ніколі на гэта ня скардзіцца.

Яна мусіць вінаваціць толькі сябе. Таму яна ніколі ня зробіць яго адказным за яе зраду. Такая ў яе натура.

Паводле ўсіх біялягічных законаў у яе натуры не павінна быць зрады. Яна мусіць клапаціцца аб на-

шчадках і больш нічога. Але яна апынулася здольнай адначасова ўпраўляцца і з хатнімі клопатамі, і са зрадай.

Часам яна падазрае, што біёлягі зъяўляюцца сябрамі сакрэтнай фэмінісцкай арганізацыі.

Найпершая мэта гэтай арганізацыі – залюляць людзей падманным пачуцьцём бяспекі. Накрыць брызентам навуковых фармулёвак.

Яна зрадзіла свайму мужу нягледзячы на тое, што вакол усе казалі, быццам нішто такое ёй не ўласцівае. Гэта добра, што ёсьць людзі, якія ведаюць, што каму ўласціва. Добра, што ёсьць людзі, якія заўсёды могуць адказаць на пытаньне “чаго я хачу?” ці на пытаньне “хто я?” Добра, што ёсьць людзі, якія за кожным разам ведаюць адказ. Шкада толькі, што яны доўбні.

Яна парушыла запавет, забылася на клятву і абвергла навуковыя высновы біёлягаў. Без проблемаў.

Няма нічога больш простага, чым зрабіць гэта, і яна нікога не вінаваціць. Яна ніколі нікога не вінаваціць. Гэта не ў яе натуры.

Ад сваёй сястры яна навучылася плыць з вадою. Трэба праста знайсьці баланс паміж сабой і асяродзем і тады лёгка мяняць пазыцыю, як у ложку.

Гэтаксама і з набажэнствам.

Перад Айцом нашым схілім галаву.

Усе швэдзкія жанчыны, дзяўчата і бабулькі падбародзьдзем кранаюцца грудзей. І яшчэ мацней згінаюць съпіны.

Яна заўсёды робіць наадварот.

Ён растуліў вусны і зълёгку куснуў яе за палец. Яна прыўзьнялася, і яны пацалаваліся. Раптам яна зас্পяла.

– Хадзем у ложак, – прашаптала яму ў вусны. Яна адчувала сябе драпежнай расьлінай. Імкліва сарвала з сябе адзеньне – ён таксама агаліўся і лёг. Затым пасадзіў яе на сябе. Праз хвіліну ўсё было скончана.

Яны ляжалі побач і глядзелі ў цемру.

– Хачу, каб ты спала тут, – сказаў ён.

– Я не магу.

– Тады гэта зручны момант, каб разьвітацца.

Тулава пацяжэла. Рукі, ногі і галава. Уся яе сутнасьць супраціўлялася. Усё пярэчыла. Гэта зусім ня зручны момант, каб расстацца. Здараецца, што для гэтага не бывае зручных момантаў.

Ёй хацела застацца ў яго непрыбраным пакоі. Яна хацела засынаць тут і прачынацца, адчуваючы яго каля свайго съязгна. Яна пратачылася пальцамі скрозь яго валасы. Яны крыху зліпліся ад гелю. Яна правяла рукамі па контурах твару, не кранаючы скуры. Яна быццам баялася, што нешта зрушыцца ці зламаецца, калі да яго дакранецца.

Яна сказала:

– Я магла бі кахаць цябе.

Яны паляжалі яшчэ трохі. Потым яна паднялася. Падышла да тэлефона і выклікала таксі.

Пераклад Яўгеніі Гаруновай